

Civilní právo procesní

Přednáška dne 4. 3. 2015

Petr Lavický

Přehled přednášky

- ▶ Vývoj diferenciacie hmotného a procesního práva
- ▶ Kritérium třídění hmotného a procesního práva
- ▶ Prameny civilního práva procesního
- ▶ Interpretace procesních předpisů

Vývoj diferenciacie hmotného a procesného práva

Část I.

Počátky teorie procesního práva

- ▶ Počátky vzniku teorie procesního práva jsou spojeny s **C. F. von Savignym** (pol. 19. stol.)
- ▶ Snažil se přizpůsobit římské právo moderní době (tzv. historickoprávní škola)
- ▶ **Procesní právo je ještě zcela pohlceno právem hmotným**
- ▶ Hmotněprávní pojetí se promítá kupř. do
  - ▶ žaloby
  - ▶ předmětu sporu
  - ▶ procesních podmínek
  - ▶ atd.

Učení o právním nároku (dualistická teorie)

- ▶ **B. Windscheid** rozlišil 2 složky žalobního práva
  - ▶ materiální
  - ▶ procesní
- ▶ **Materiální složka**
  - ▶ právní nárok plynoucí ze subjektivního hmotného práva
  - ▶ soukromoprávní povaha
- ▶ **Procesní složka**
  - ▶ veřejnoprávní nárok na soudní ochranu
  - ▶ předpokladem jeho vzniku je ale existence materiálního nároku

Teorie abstraktního žalobního práva

- ▶ **O. Bülow, K. H. Degenkolb**
- ▶ Odpoutává se zcela od hmotněprávního pojetí žalobního práva
- ▶ Žalobní právo je
  - ▶ veřejnoprávní povahy
  - ▶ právo na poskytnutí ochrany státem
  - ▶ **nezávislé** na existenci hmotného práva
- ▶ Nejednotně řešeno, vůči komu žalobní právo směřuje (stát, soud, soudce, žalovaný)

Nárok na právní ochranu (konkrétní žalobní právo)

- ▶ **A. Wach, K. Hellwig**
- ▶ Žalobce se obrací na soud s žádostí o vydání **příznivého** meritorního rozhodnutí
- ▶ Nárok na právní ochranu (*Rechtsschutzanspruch*)
  - ▶ přísluší žalobci, je-li žaloba důvodná
  - ▶ přísluší žalovanému, je-li žaloba nedůvodná
- ▶ Předpoklady vzniku nároku na právní ochranu byly
  - ▶ procesní (např. pravomoc soud)
  - ▶ materiální (subjektivní hmotněprávní nárok)

Konečná fáze diferenciacie hmotného a procesního práva

- ▶ **Úplné osamostatnění civilního práva procesního**
  - ▶ ochrana subjektivního práva se stává funkcí právního odvětví - civilního práva procesního
- ▶ **Procesní normy, instituty, pojmy a zásady**
  - ▶ ani nepřímo neobsahují žádné hmotněprávní prvky
  - ▶ jejich vymezení má ryze procesní povahu
- ▶ **Subjektivní hmotné právo**
  - ▶ není obsahem civilního procesu (jako v předchozích vývojových fázích)
  - ▶ ale **předmětem poznání**

Praktický význam - příklady

- ▶ **Procesní jednání stran** nelze posuzovat podle ustanovení občanského zákoníku o náležitostech právních úkonů
- ▶ Dále např.:
  - ▶ procesní podmínky
  - ▶ předmět sporu
  - ▶ důkazní břemeno
  - ▶ právní moc
  - ▶ žaloba a žalobní právo atd.

Současné názory na vztah hmotného a procesního práva

- ▶ Soukromé právo (SP) a CPP jsou dvě relativně samostatná právní odvětví
- ▶ Vzájemný vztah SP a CPP popisují tři základní názorové proudy:
  - ▶ směry nadřazující procesní právo právu hmotnému
  - ▶ koncepce nadřazující právo hmotné právu procesnímu
  - ▶ koncepce vzájemných funkčních vazeb práva hmotného a procesního

Koncepce nadřazující procesní právo právu hmotnému

▶ Hmotné právo

- ▶ je „plán“ či „projekt“, který je však již svou povahou nehotový, neúplný
- ▶ může se uskutečnit pouze v procesu

▶ Zdůrazňuje se tvořivá složka činnosti soudu:

- ▶ účelem procesu je tvorba práva

▶ Potlačení intelektuální (poznávací) složky činnosti soudu

Koncepce nadřazující hmotné právo právu procesnímu

▶ Zdůrazňují kognitivní aspekty procesu:

- ▶ cílem civilního procesu je poznání existence či neexistence právního vztahu

▶ Popírají mocenskou povahu soudního rozhodnutí

- ▶ úprava budoucího chování stran nevyplývá z rozsudku, ale z objektivního práva
- ▶ právní následky tak nemusí být v rozsudku výslovně stanoveny

Koncepce rovnocenných vzájemných vazeb

- ▶ OPH (soukromé právo) a CPP
  - ▶ jsou relativně samostatná a rovnocenná odvětví
  - ▶ jejich předmětem jsou dvě odlišné oblasti lidské činnosti
- ▶ Mezi těmito odvětvími existují vzájemné **funkční vazby**, vyplývající z jejich vzájemné podmíněnosti:
  - ▶ existence CPP je odůvodněna poskytováním ochrany hmotným subjektivním právům
  - ▶ existence OPH není možná bez mocenského donucujícího působení CPP

Kriterium třídění hmotného a procesního práva

Část II.

Formální kritérium

- ▶ **Povaha právního předpisu**
  - ▶ všechna pravidla obsažená v OZ jsou hmotněprávní
  - ▶ všechna pravidla v OSŘ jsou procesní
- ▶ **Obecně odmítnuto**
  - ▶ i hmotněprávní předpis může obsahovat procesní pravidla
  - ▶ u některých předpisů nelze určit jejich povahu

Obsahové kritérium

- ▶ **Předmět právního regulování - lidské chování**
- ▶ **Hmotné právo**
  - ▶ normy upravující lidské chování v životních oblastech, v nichž právní subjekty vystupují přímo, bez prostřednictví soudních orgánů
  - ▶ vztahy mezi FO a PO, jejich vzájemná práva a povinnosti
- ▶ **Procesní právo**
  - ▶ normy regulující lidské chování v řízení zaměřeném na poskytování soudní ochrany před soudními orgány
  - ▶ způsob uplatnění, ochrany a vynucení splnění subjektivních práv

Příklad č. 1 - § 13 OZ

- ▶ Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.

Příklad č. 2 - § 1040 a § 1041 OZ

- ▶ § 1040 odst. 1: Kdo věc neprávem zadržuje, může být vlastníkem žalován, aby ji vydal.
- ▶ § 1041 odst. 1: Kdo se domáhá, aby mu věc byla vydána, musí ji popsat takovými znaky, kterými se rozeznává od jiných věcí téhož druhu.

Prameny civilního práva procesního

Část III.

Mezinárodní prameny

- ▶ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
  - ▶ zejm. čl. 6 odst. 1 upravující právo na spravedlivý proces
  - ▶ stěžejní význam judikatury Evropského soudu pro lidská práva
- ▶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb., zejm. čl. 14 odst. 1)

Ústavní prameny

- ▶ Ústava
  - ▶ zejm. hlava čtvrtá
- ▶ Listina základních práv a svobod
  - ▶ zejm. hlava pátá
- ▶ Ústavní principy (např. princip proporcionality)

Zákony upravující jednotlivé druhy civilního procesu

- ▶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- ▶ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- ▶ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících PO a FO
- ▶ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
- ▶ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon
- ▶ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Zákony týkající se organizace justice

- ▶ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích
- ▶ Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců
- ▶ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- ▶ Zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících
- ▶ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Další významné zákony

- ▶ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- ▶ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících
- ▶ Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
- ▶ Zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí
- ▶ Zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů
- ▶ Zákon č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie

Podzákonné předpisy

- ▶ Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
- ▶ [kancelářský řád je pouhou instrukcí ministerstva spravedlnosti - č. 505/2001]
- ▶ Řada dalších nařízení či vyhlášek upravujících jednotlivé dílčí otázky

Právo EU

▶ Primární právo

- ▶ je přímo aplikovatelné a soud je jím vázán stejně jako zákonem
- ▶ např. úprava předběžné otázky v čl. 267 Smlouvy o fungování EU

▶ Sekundární právo

- ▶ v civilním procesu jde o nařízení; ta jsou přímo závazná a mají přednost před zákonem

Nařízení I.

- ▶ Nařízení č. 1346/2000, o insolvenčních řízeních
- ▶ Nařízení č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (tzv. Brusel II. bis)
- ▶ Nařízení č. 1393/2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech
- ▶ Nařízení č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

Nařízení II.

- ▶ Nařízení č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při **dokazování** v občanskoprávních a obchodněprávních řízeních
- ▶ Nařízení č. 743/2002, o založení obecného rámce pro činnosti Společenství usnadňující justiční **spolupráci** v civilních věcech
- ▶ Nařízení č. 805/2004, kterým se zavádí **evropský exekuční titul** pro nesporné nároky
- ▶ Nařízení č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o **evropském platebním rozkazu**
- ▶ Nařízení č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o **drobných nárocích**

Interpretace procesních předpisů

Část IV.

K některým interpretačním metodám

- ▶ Důraz na výklad
  - ▶ ústavně konformní
  - ▶ teleologický
- ▶ Jazykový výklad je jenom prvotním přiblížením se obsahu právní normy